

SENIORZY

dla najmłodszych

FUNDACJA
ROZWOJU DZIECI
IM. KOMENSKIEGO

Seniorzy dla najmłodszych

POD REDAKCJĄ TERESY OGRODZIŃSKIEJ

**FUNDACJA ROZWOJU DZIECI
IM. J.A. KOMENSKIEGO**

WARSZAWA 2013

spis treści

Wstęp / 7

Dziadkowie, rodzice i dzieci:
o relacjach między pokoleniami / 9

ANNA BRZEZIŃSKA

Z DOŚWIADCZEŃ EUROPEJSKICH

Uczenie się w działaniach
międzypokoleniowych łączących
osoby starsze i małe dzieci / 23

BARBARA RÖHRBORN

Dobre praktyki / 35

Z DOŚWIADCZEŃ POLSKICH

Seniorzy dla najmłodszych / 45

ANNA SIDORUK

Dobre praktyki / 57

Informacja o Fundacji Komeńskiego / 67

Wstęp

Publikację *Seniorzy dla najmłodszych* kierujemy do wszystkich, którym bliska jest idea solidarności międzypokoleniowej, którzy wierzą, że uczymy się przez całe życie, bez względu na wiek, i którzy doceniają doświadczenie osób starszych.

Zachęcamy organizacje pozarządowe i władze lokalne do tworzenia sprzyjających warunków dla działań osób starszych i małych dzieci. Dlaczego? Bo, jak pokazują badania, działania międzypokoleniowe przynoszą szereg korzyści:

- pomagają w nawiązywaniu i podtrzymywaniu relacji między seniorami i dziećmi
- wzmacniają więzi w społeczności lokalnej
- wspierają rolę osób starszych jako pośredników wiedzy
- pomagają w rozpoznawaniu roli dziadków w życiu małych dzieci
- wzbogacają procesy uczenia się dzieci i starszych dorosłych

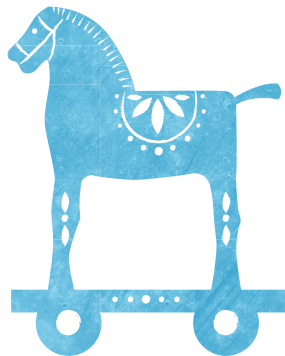
W publikacji przytaczamy badania pokazujące efekty współpracy międzypokoleniowej, opisujemy doświadczenia projektu *Seniorzy dla najmłodszych*, którego celem było wypracowanie modelu włączenia seniorów w lokalną ofertę opiekuńczo-edukacyjno-kulturalną dla małych dzieci oraz prezentujemy przykłady dobrych praktyk z Polski i krajów europejskich.

Mamy nadzieję, że nasza publikacja zachęci organizacje pozarządowe i samorządy lokalne do korzystania z potencjału osób starszych i zachęcania ich do wspólnych działań z najmłodszym pokoleniem.

Zapraszamy do lektury

Dziadkowie, rodzice i dzieci: o relacjach między pokoleniami *

PROF. DR HAB. ANNA I. BRZEZIŃSKA **

Ludzkie życie dzieli się na kilka etapów: dzieciństwo, dorastanie, wczesna, środkowa i późna dorosłość. W każdym z nich coś innego jest dla nas ważne, zmagamy się z odmiennymi problemami. W żadnym jednak okresie życia nie moglibyśmy zaspokajać swych potrzeb bez obecności i pomocy innych osób. To dzięki nim stajemy się tak naprawdę ludźmi – dzieci dzięki dorosłym, a dorośli dzięki dzieciom.

Takie splatanie się linii życia ludzi w różnym wieku w rodzinie, szkole, miejscu pracy, odpoczynku, w sąsiedztwie, w miejscach publicznych jest więc naturalne, każdy z nas doświadcza tego w rozmaitych codziennych sytuacjach, a każde pokolenie uczy się, najczęściej w sposób całkowicie naturalny, czegoś ważnego dla siebie i od młodszych i od starszych. Częściej jednak dzieje się tak w sytuacjach prywatnych niż publicz-

nych, stąd tak ważna jest aktywność organizacji i instytucji, także poszczególnych osób, aby tworzyć zróżnicowane oferty wspólnego działania, także wspólnego uczenia się dla różnych pokoleń.

Cykl życia od pokoleń przebiega tak samo i jest to względnie niezależne od przemian kulturowo-społecznych czy ekonomicznych. Nawet dzisiaj, gdy zmian wokół nas jest tak wiele, są tak różnorodne, nieprzewidywalne, czasami nie do końca zrozumiałe, gdy pojawia się wiele nowych zagrożeń, ale też wiele nowych szans, wyzwań i okazji do działania ludzie w podobny sposób przeżywają swoje dzieciństwo, okres dorastania, dorosłość i starość. Choć przesuwają się granice wiekowe różnych przełomowych momentów w życiu, niektóre zadania rozwojowe wypadają, pojawiają się nowe to i tak każdy z nas, gdy dorasta i wkracza w dorosłość funkcjonuje w tych samych od pokoleń kręgach – rodzinnym, zawodowym i towarzyskim. I w każdym okresie życia potrzebujemy obecności i pomocy innych ludzi, aby swoje zadania rozwojowe pomyślnie zrealizować.

W OBJĘCIACH RODZICÓW I DZIADKÓW

W dzieciństwie człowiek zdobywa podstawowe umiejętności niezbędne w życiu. Uczy się chodzić, mówić, nawiązywać kontakty społeczne, poszerza się jego wiedza o świecie, kształtuje się obraz własnej osoby. Jednocześnie jednak doświadcza wielu problemów i kłopotów. Wtedy jego głównymi pocieszycielami, opiekunami i powiernikami najtajniejszych sekretów często stają się dziadkowie. To z nimi zostaje, gdy rodziców kolejny raz wieczorem nie ma w domu, to często z nimi czy u nich

spędza wspaniałe wakacje. To oni są najbardziej cierpliwymi jego opiekunami.

PO POMOC DO DZIADKÓW

W okresie dorastania człowiek oddala się od rodziców i nauczycieli, podważa sens stworzonej przez nich wizji świata, coraz częściej chce iść własną drogą ku własnym celom. Zaczyna przekraczać granice stworzone w dzieciństwie, chce sam wszystkiego spróbować. Często znajduje się w sytuacjach niebezpiecznych, odczuwa samotność. Ale coraz rzadziej zwraca się o pomoc i radę do rodziców i bardzo rzadko do swych nauczycieli, bo czas dorastania to czas „wybijania się na niepodległość”, dokonywania ważnych życiowych wyborów, a to wymaga uzyskania niezależności od najbliższych dorosłych. Dziadkowie stają się często wtedy jedynym źródłem wsparcia, zrozumienia i akceptacji. Kontakt z nimi to dobre bycie razem, bez zobowiązań i wymagań, czas na wysłuchanie, czasem źródło wsparcia finansowego.

MŁODZI ZOSTAJĄ RODZICAMI

Wczesna dorosłość, czyli okres między 20. a 35. rokiem życia, to czas na budowanie własnej niszy społecznej, tworzenie rodziny i rozpoczęcie kariery zawodowej. Z jednej strony młody człowiek czuje wielką energię i ochotę do działania, przeżywa wiele satysfakcji z osiągniętych efektów, podejmuje czasami ryzykowne wyzwania, a z drugiej strony doświadcza silnych obciążeń, musi dokonywać wyborów i rozwiązywać konflikty

typu „małżeństwo - praca”, „praca - dziecko”, „rozwój osobisty - przyszłość rodziny”, „ja - grupa”, „dodatkowa praca - kontynuowanie nauki”. Sytuacja zmienia się jeszcze bardziej, gdy pojawiają się dzieci. Młodzi rodzice zaczynają towarzyszyć ich zmaganiom z życiem. Wtedy nieocenionym źródłem różnorodnego wsparcia zaczynają być często ich rodzice, dziadkowie ich dziecka. Im bardziej rodzice są zajęci, tym częściej zostawiają swoje dziecko z dziadkami pewni, że wszystko będzie w porządku.

RODZICE ZOSTAJĄ DZIADKAMI

Średnia dorosłość, czyli wiek między ok. 30/35 a 60/65 lat, to czas stabilizacji, rozpoczyna się „zbieranie owoców”. Człowiek przeżywa różne radości jako głowa własnej rodziny, bo dzieci szczęśliwie dorastają i zakładają swoje rodziny; jako pracownik lub pracodawca; jako obywatel interesujący się sprawami swej lokalnej społeczności. W tym wydawałoby się spokojnym okresie jest jednak wiele źródeł niepokoju, u niektórych pojawia się tzw. kryzys środka życia, zmuszający do głębokiej refleksji nad sensem dotychczasowych poczynąń. W tym właśnie okresie ludzie zazwyczaj zostają dziadkami, ale podejmowanie tych ról ma dwie strony. Pierwsza to poczucie, iż jest się dla wnuków źródłem miłości i zrozumienia (częściej tak czują babcie) oraz źródłem wiedzy, mądrości i doświadczenia (częściej dotyczy to dziadków). I babcie i dziadkowie czują, że są potrzebni, czasem zastępują rodziców, są towarzyszami zabaw i przewodnikami. To buduje ich zadowolenie, powoduje wzrost poczucia własnej wartości, nadaje życiu sens szczególnie po przejściu na eme-

ryturę. Jest jednak i ciemniejsza strona. Dla wielu ludzi pojawienie się wnuków to widomy znak ich starzenia się, między dziadkami i rodzicami pojawiają się konflikty związane z metodami wychowania dzieci. Napięcia mogą pojawić się także wtedy, gdy dochodzi do rozdzwieniu pomiędzy oczekiwaniami rodziców oraz samych dzieci a aktywnością babci czy dziadka na polu zawodowym, towarzyskim czy społecznym.

DZIADKOWIE POTRZEBUJĄ WNUKÓW

Późna dorosłość, rozpoczynająca się ok. 60/65 roku życia, to piękny czas, ale pod warunkiem, że człowiek ma sieć wsparcia społecznego oraz wsparcie finansowe, dające mu poczucie niezależności. Jest to jednak także okres, gdy wyraźnie spada kondycja psychofizyczna, gdy człowiek ostatecznie usuwa się z kręgu zawodowego, traci kolejno najbliższych mu ludzi, coraz częściej potrzebuje opiekuna. Mądrość życiowa to wielki potencjał ludzi w tym wieku, czy jednak najbliżsi i społeczeństwo chcą i potrafią z niej korzystać? Dopiero teraz widać, do czego nie tylko wnuki potrzebują dziadków, ale także vice versa. To dzięki wnukom mają oni kontakt ze światem, mogą być na bieżąco z różnymi nowinkami technicznymi, dzięki nim mogą spojrzeć na swoje życie jako dobrze przeżyte i wartościowe. Ale też dziadkowie mogą swoim wnukom pomóc w poszukiwaniu sensu życia, mogą pokazać im, skąd są, jaka tradycja jest ich tradycją, jakie są ich korzenie, dokąd zawsze mogą wrócić, gdy pobłądzą.

SPLATANIE SIĘ ŚCIEŻEK ROZWOJOWYCH, CZYLI WYMIANA MIĘDZYPOKOLENIOWA

Przez całe życie mamy do czynienia ze splataniem się ścieżek rozwojowych ludzi w różnym wieku. Dotyczy to wszystkich rodzajów naszej aktywności – zabawy, nauki i pracy oraz rodziny, grup rówieśniczych i towarzyskich, różnego rodzaju instytucji, miejsc pracy i wypoczynku. Zachodzi też swoiste sprzężenie zwrotne – na rozwój pokolenia młodszego znaczący wpływ mają pokolenia starsze, ale też młodzi wpływają na rozwój starszych. Oznacza to, iż na każdym etapie swego rozwoju człowiek podejmuje zadania korzystając z pomocy osób młodszych, rówieśników i osób starszych. Korzystając z ich wsparcia i ze zdobytych już umiejętności dąży do nowych celów i dzięki temu poszerza swoje kompetencje. W tym więc sensie nie tylko rodzice i dziadkowie kształtują ścieżki rozwoju swych dzieci i wnuków, ale także młodzi wpływają na rozwój swoich rodziców i dziadków.

DIALOG MIĘDZYPOKOLENIOWY

Jest to dialog między ludźmi w różnym wieku, a więc o różnych doświadczeniach życiowych, o różnej wiedzy i różnych umiejętnościach. Te różnice to czasem źródło wielu napięć i nieporozumień, często na skutek braku znajomości partnera i braku cierpliwości u każdej ze stron. U młodszych, gdy brak im wiedzy o tym, w jak trudnych okolicznościach byli dziećmi i potem dorastali ich dziadkowie, starsi sąsiedzi, ich „uczniowie” na Uniwersytecie Trzeciego Wieku czy współpracownicy

w ramach różnych akcji społecznych i charytatywnych. U starszych, gdy nie rozumieją, albo nie chcą bądź nie są w stanie emocjonalnie zaakceptować zmian, jakie zaszły wokół nich i w świecie od czasu, gdy sami byli młodymi ludźmi i rozpoczęli swe dorosłe życie.

RÓŻNE WIZJE ŚWIATA

Każde pokolenie, dorastając w innych czasach ma inną wizję świata, inne plany, inne marzenia, opanowuje inne umiejętności potrzebne do funkcjonowania w tym świecie, jaki aktualnie jest wokół nich. Dziś, gdy świat tak szybko się zmienia ludzie

są coraz bardziej mobilni. Mamy Internet, dzięki któremu możemy przekraczać różne granice, zdobywać wiedzę i umiejętności samodzielnie, nawiązywać nowe znajomości, nowe przyjaźnie. Ale opanowane w dzieciństwie, okresie dorastania i początków dorosłości umiejętności tworzą pewien szkielet, matrycę, swoiste rusztowanie, na którym potem lokują się kolejne umiejętności, kolejne zdobywane w życiu kompetencje. Pokolenia młodsze, w średnim wieku i starsze różnią się tymi właśnie rusztowaniami, inne sprawy są dla nich podstawowe, inne wartości najważniejsze. Dziś najmłodsi od początku swego życia funkcjonują w Internecie i poprzez Internet, najstarsi nadal chcą funkcjonować tak, jak kiedyś – w bliskim fizycznie i emocjonalnie kontakcie, z zachowaniem pewnych form i konwenansów. Nie musi to być powodem do oddalania, a przeciwnie – może to być pretekst do wspólnego zastanowienia się nad tym, kiedy jaka umiejętność jest bardziej, a kiedy mniej dzisiaj w życiu przydatna.

ŚWIAT ZMIENIA SIĘ CORAZ BARDZIEJ

Współcześnie młodzi ludzie realizują swoje podstawowe zadania rozwojowe w szczególnie złożonych i wciąż zmieniających się oraz coraz mniej możliwych do przewidzenia warunkach społecznych i kulturowych. W Polsce nakładają się na siebie zmiany będące konsekwencją „transformacji systemowej” ze zmianami zachodzącymi współcześnie w społeczeństwach z kręgu demokracji zachodniej. Te nakładające się na siebie zmiany, a właściwie fale zmian, w istotny sposób zmieniają warunki rozwoju i realizacji naturalnych dla młodych osób zadań rozwojowych, stawiając przez nimi dodatkowe wyzwania

oraz przeszkody, z jakimi nie mieli do czynienia ich rodzice i dziadkowie jako nastolatki i młodzi dorośli. Z tego powodu współpraca i porozumienie pomiędzy pokoleniami jest szczególnym wyzwaniem. Aby mogła zaistnieć konieczne jest znalezienie „miejsca spotkania” – takiego obszaru, w którym różnice pomiędzy światami, w których toczyło się i toczy życie starszych i młodszych przestają być powodem podziałów, a stają się raczej zasobem umożliwiającym lepsze realizowanie wspólnych celów.

WZAJEMNA EDUKACJA JAKO WYZWANIE

Zmiany w systemie edukacji, kierowanej zarówno do młodych, jak i starszych, są znacznie wolniejsze od tempa zachodzących w Polsce przemian. W poprzednim okresie, gdy całe otoczenie społeczne było bardziej stabilne, a więc i bardziej przewidywalne, różnice pokoleniowe (doświadczenia życia codziennego oraz konieczne kompetencje) nie były tak dramatyczne, a co za tym idzie oferta edukacyjna kierowana do różnych pokoleń nie stanowiła tak złożonego wyzwania. Specyficzne dla czasów współczesnych wyzwania, stające przed organizatorami edukacji kierowanej do osób w różnym wieku, z różnych pokoleń, wynikają ze zmian zachodzących w społeczeństwach demokracji zachodniej, które wkroczyły w fazę rozwoju określaną, m.in. przez Zygmunta Bauman, mianem ponowoczesności lub drugiej, późnej czy płynnej nowoczesności (Z. Bauman, *Ponowoczesność jako źródło cierpień*, Warszawa 2010). Obecny świat to rzeczywistość, która przestała być silnie i czytelnie ustrukturuowana, przewidywalna i stała. Rzeczywistość, w której trudno rozpoznać stałe i „kotwiczące” punkty odniesienia,

co stanowi trudność i wiąże się z wysokim poziomem niepewności nie tylko dla osób starszych, ale również dla młodych.

NADMIAR WOLNOŚCI JAKO ZAGROŻENIE

Jak podkreśla Zygmunt Bauman, nadmiar ładu, charakteryzujący społeczeństwa nowoczesne, ograniczał wprawdzie wolność osobistą jednostek, ale też do pewnego stopnia zapewniał im bezpieczeństwo (Z. Bauman, *Płynna nowoczesność*, Kraków 2006), a co za tym idzie, uwalniał od trudności związanych z definiowaniem własnego Ja i w jakimś sensie także od pełnej odpowiedzialności za własne decyzje. Natomiast w dzisiejszych czasach – ponowoczesności – mamy do czynienia z sytuacją odwrotną. Nadmiar wolności pozbawia wielu ludzi, nie tylko młodych, podstawowego poczucia bezpieczeństwa, sprawia, iż „przepisy” podejmowanych ról społecznych, normy i wartości stają się płynne, względne i nieostre, rozmyte. W takich warunkach, gdy w efekcie ciągłych, nie zawsze czytelnych i idących wyraźnie w określonym kierunku zmian tradycyjne wzorce i autorytety przestają się sprawdzać, konieczne jest znalezienie nowej drogi umożliwiającej kontakt i współpracę kolejnych pokoleń.

RÓZNICE MIĘDZY POKOLENIAMI JAKO WYZWANIE

Organizując sytuacje umożliwiające spotkanie się różnych pokoleń, należy brać pod uwagę zarówno różnice wynikające z odmiennych rzeczywistości, które je kształtowały i kształtują, jak i odmienne motywacje i potrzeby osób w różnym wieku. Osoby starsze, uczestniczące w edukacji trzeciego wieku za-

kończyły już drogę kariery zawodowej i poszukują możliwości efektywnego, ale i atrakcyjnego spędzania czasu, zdobywania wiedzy, na którą wcześniej nie miały czasu. Młodsze pokolenie, skoncentrowane na budowaniu kariery i przyszłości często cierpi na niedostatek satysfakcjonujących relacji z innymi, których celem byłby kontakt z drugim człowiekiem, a nie realizowanie zadania czy rywalizacja. W opisanych wyżej, współczesnych warunkach życia, osoby młode często doświadczają frustracji potrzeby bliskości z innymi, która jest jedną z bazowych, biologicznych potrzeb człowieka, a jej niezaspokojenie prowadzi do braku poczucia satysfakcji i sensu życia.

SPOTKANIE I WSPÓLNE DZIAŁANIA TO PODSTAWA

Biorąc pod uwagę te, jak się wydaje, uzupełniające się – choć często ukryte – potrzeby starszych i młodszych, można znaleźć wspólną płaszczyznę dla tych tak różnych pokoleń. Ważne jest, aby jasno określić cel wspólnych spotkań, możliwe korzyści wynoszone przez każdego uczestnika takiej relacji oraz zadania i metody, jakimi można to osiągnąć. Nie ma lepszego sposobu na wzajemne uczenie się od siebie i wykorzystywanie wzajemnie swego doświadczenia życiowego, zawodowego czy społecznego jak wspólne podejmowanie różnych zadań. Nie jest dobrym rozwiązaniem ustawianie młodego pokolenia w roli nauczyciela pokolenia starszego, czy pokolenia starszego jako nauczycieli, doradców czy mentorów dla osób młodszych. Ani też przygotowywanie czegoś przez jednych dla drugich. To nie jest wymiana ani dzielenie się tym, co się ma. Prawdziwe dzielenie się i prawdziwa – rozwojowa dla obu stron – współpraca to skupienie się na tym samym celu, podjęcie tego

samego wyzwania, dzielenie tych samych wartości. A już sposób dochodzenia do celu, tempo realizacji zadania, różne użyte środki mogą, powinny być i będą tak różne, jak różni są ludzie razem to zadanie wykonujący. Dzielenia wartości i wzajemnego zaciekawienia sobą, a w konsekwencji dążenia do kontaktu i zapraszania się nawzajem do wykonywania różnych zadań i konstruowania różnych projektów, potem ich realizowania i ewaluowania nie ma bez poznania się, nie ma bez spotkania. Może to być spotkanie w Internecie, może to być spotkanie twarzą w twarz, np. przy okazji wernisażu, akcji charytatywnej, koncertu w miejscowej szkole czy domu kultury. Potrzebny jest jedynie przy tych pierwszych spotkaniach ktoś w roli animatora – może to być osoba młodsza, może być to osoba starsza. Wspólne zadanie to wspólny cel, to wspólne zmaganie się z trudnościami i przeszkodami utrudniającymi osiągnięcie tego celu. To także wzajemne uczenie się od siebie, ale i naturalne pomaganie sobie w trudnych sytuacjach – innych dla młodszych, innych dla starszych. Tylko takie działanie pokazuje, że dobrze być różnym, dobrze mieć inne doświadczenia życiowe i inne umiejętności.

RÓŻNORODNOŚĆ JAKO WARTOŚĆ

Zatem cenimy różnorodność, tworzymy okazje do jej wykorzystywania, nie ustawiamy ludzi w różnym wieku w z góry określonych rolach, przełamujemy stereotypy i np. zamiast zachęcać młodych do prowadzenia zajęć na jakiś temat dla starszych czy odwrotnie zachęćmy do wspólnego opracowania projektu takich zajęć osoby młodsze i starsze, a potem do wspólnego ich

poprowadzenia np. przez dziadka i wnuczkę, albo starszego nauczyciela wraz ze swoją uczennicą czy uczniem. Tylko wtedy ludzie zobaczą, jak bardzo są sobie potrzebni i sami zaczną szukać kontaktów nie kierując się kryterium wieku, ale tym, kto i do jakiego zadania byłby teraz bardzo potrzebny, z kim dobrze by się pracowało, odpoczywało, przygotowało przedstawienie czy pokaz mody.

* *Przedruk z Remedium, luty 2013*

** *Instytut Psychologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Zespół Wczesnej Edukacji,
Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie*

Uczenie się w działaniach międzypokoleniowych łączących osoby starsze i małe dzieci

BARBARA RÖHRBORN

Przy bardzo słabym instytucjonalnym systemie opieki nad małymi dziećmi w Polsce (tylko 4 procent dzieci do 3. roku życia chodzi do żłobka), często opieka zapewniana przez babcię jest jedynym rozwiązaniem umożliwiającym powrót kobiety do pracy po urodzeniu dziecka i utrzymanie rodziny. Codziennie w warszawskim metrze spotykam wiele starszych pań - pewnie babć - podróżujących z małymi dziećmi. Niektóre z nich może tylko odwożą je do przedszkola czy szkoły, inne spędzają z wnukami cały dzień. Wiele z nich wygląda na zmęczone i schorowane. Czy kontakt z wnukami jest ich wyborem czy też koniecznością? Jak zapewnić możliwość spotkania tych dwóch pokoleń w sposób, który będzie dawał satysfakcję? Jaka rolę mogą odgrywać instytucje takie jak przedszkola i domy opieki, a jaką inicjatywy pozaformalne?

W ramach projektu TOY (ang. *Together Old and Young*, pol. *Starsi i Młodszy Razem*) szukamy możliwości organizowania działań dla osób starszych i małych dzieci (do 8. roku życia). Chodzi o zorganizowane poza rodziną inicjatywy dotyczące babć, dziadków i wnuków, ale także takie, w których spotykają się osoby niespokrewnione, np. seniorki-wolontariuszki i dzieci zamieszkujące domy dziecka. Szczególnie istotny jest namysł nad warunkami, celami i efektami takich działań - w ramach projektu przeprowadzono przegląd zagranicznej literatury, a także badania w działaniu w siedmiu krajach Europy, wyciągając wnioski dotyczące specyfiki uczenia się międzypokoleniowego łączącego osoby starsze i małe dzieci. Sformułowano następujące cele takich działań:

1. NAWIĄZYWANIE I PODTRZYMYWANIE RELACJI

Działania międzypokoleniowe wzbogacają relacje i przeciwdziałają stereotypom oraz izolacji osób starszych. Jedną z najlepszych metod nawiązywania relacji z małymi dziećmi jest wspólne spędzanie czasu i wykonywanie prostych czynności, takich jak projekty plastyczne czy gotowanie. Ta wspólna radość stanowi sedno międzypokoleniowych projektów skierowanych do dzieci.

2. WZMACNIANIE WIĘZI W SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Innowacyjne działania międzypokoleniowe mają miejsce, gdy osoby z różnych grup wiekowych używają tej samej przestrzeni i współpracują w ramach działań edukacyjnych i społecznych, na przykład kiedy przedszkole i dom spokojnej starości znajdują się w tym samym budynku.

3. WSPIERANIE ROLI OSÓB STARSZYCH JAKO POŚREDNIKÓW WIEDZY

Rola osób starszych jako pośredników wiedzy, tradycji i umiejętności jest kluczowa w uczącej się społeczności. Dzięki seniorom dzieci zyskują dostęp do historii i dziedzictwa kulturowego, poczucia tożsamości i nowej perspektywy. Przykłady dotyczą działań, w ramach których osoby starsze tworzą archiwa i dokumentację lokalnej historii i legend, po to aby przekazać je dzieciom, dzieląc z nimi doświadczenie zabawy i życia w danej społeczności dawniej i obecnie.

4. ROZPOZNAWANIE ROLI DZIADKÓW W ŻYCIU MAŁYCH DZIECI

Dziadkowie odgrywają kluczową rolę w wychowaniu i uspołecznianiu swoich wnuków. Słuchając, opowiadając czy wspominając rodzinną historię dziadkowie uzupełniają rolę rodziców. Może mieć to szczególne znaczenie w sytuacji, gdy rodzice są nieobecni lub niedostępni przez dłuższy czas z powodu rozpadu związku, choroby czy migracji. Wokół osób starszych posiadających wnuki budowane są programy międzypokoleniowe w przedszkolach i szkołach.

5. WZBOGACANIE PROCESÓW UCZENIA SIĘ DZIECI I STARSZYCH DOROSŁYCH

Międzypokoleniowe uczenie się jest znacznie bardziej innowacyjne, jeśli dzieci włączane są w znaczącą wymianę ze starszymi osobami. Dla osób starszych oznacza to realizację w praktyce edukacji jako sposobu na życie, co może stanowić niezwykle wzmacniające doświadczenie. Ważnym aspektem uczenia się

międzypokoleniowego jest doświadczanie zabawy i radości, kiedy role uczących i uczonych pozostają otwarte. Służy temu wzajemne odwiedzanie się, wspólne muzykowanie, tańczenie czy prace w ogrodzie, łączące małe dzieci z osobami starszymi, również tymi, którzy przebywają w domach spokojnej starości.

Przeprowadzone w ramach projektu TOY badania w działaniu - analiza 21 przypadków z siedmiu krajów Europy - pokazały, że powyższe cele rzeczywiście są istotne w realizacji działań międzypokoleniowych łączących osoby starsze i małe dzieci.* Cel 4., czyli „Rozpoznawanie roli dziadków w życiu małych dzieci”, był przywoływany najczęściej (17 przypadków), często osoby badane odwoływały się również do celów 1. - „Nawiązywanie i podtrzymywanie relacji” oraz 2. - „Wzmacnianie więzi w społeczności lokalnej” (10 i 11 wskazań). W sześciu analizowanych przypadkach jako najważniejszy, osoby badane uznały cel 3. - „Wspieranie roli osób starszych jako pośredników wiedzy” i 5. - „Wzbogacanie procesów uczenia się dzieci i starszych dorosłych”.

Studium przypadków ujawniło też kolejny, bardziej ogólny cel, często realizowany w działaniach łączących osoby starsze i małe dzieci: poprawę samopoczucia i stanu zdrowia seniorów.

Badania pozwoliły wyprowadzić trzy ogólne wnioski:

- istnieje potrzeba dostrzeżenia i rozumienia działań i relacji międzypokoleniowych jako uczenia się,
- duże znaczenie ma zaangażowanie w innowacyjne praktyki w międzypokoleniowym uczeniu się,
- międzypokoleniowe uczenie się zawsze dotyczy więcej niż dwóch pokoleń.

Szczególnie istotny wydaje się aspekt dostrzeżenia relacji powstających dzięki praktykom międzypokoleniowym jako kontekstu dla uczenia się, gdzie swój wkład mają zarówno osoby starsze, jak i małe dzieci. Dzięki wspólnym działaniom stają się oni współtwórcami wiedzy - o życiu, innych ludziach i sobie samych. Tymczasem często w myśleniu o takich praktykach pozostajemy w obszarze nawiązywania relacji, nie dostrzegając istotnego ich aspektu.

Pomocnym może być przeanalizowanie modelu działań międzypokoleniowych w zależności od relacji, które są nawiązywane:

- POZIOM 1** Uczenie się o innej grupie wiekowej,
 bez bezpośredniego kontaktu
- POZIOM 2** Przyglądanie się innej grupie wiekowej
 z dystansu
- POZIOM 3** Spotykane się
- POZIOM 4** Doroczne lub okresowe aktywności
- POZIOM 5** Projekty demonstracyjne (pilotażowe)
- POZIOM 6** Programy międzypokoleniowe realizowane
 w sposób ciągły
- POZIOM 7** Ciągłe, naturalne dzielenie się, wsparcie
 i komunikacja między pokoleniami **

Można przypuszczać, że im bliższy i bardziej naturalny jest kontakt między osobami z różnych grup wiekowych, tym większa jest szansa na wzajemne uczenie się i poznawanie świata oczami drugiej osoby.

W ramach projektu odwołujemy się do idei uczenia się przez całe życie. Można mówić o trzech wymiarach takiej nauki:

EDUKACJA FORMALNA - odbywa się w formie zinstytucjonalizowanego systemu, w przedszkolach, szkołach i w ramach szkolnictwa wyższego,

EDUKACJA NIEFORMALNA - wszystkie zorganizowane, systematyczne działania edukacyjne prowadzone poza systemem edukacji formalnej, np. w ramach kursów doszkalających, klubów zainteresowań itp.,

EDUKACJA POZAFORMALNA - proces nabywania wiedzy, umiejętności, postaw i przekonań poprzez codzienne doświadczenia i kontakt z otoczeniem
- w domu, pracy, podczas zabawy.***

Działania międzypokoleniowe łączące osoby starsze i małe dzieci mogą mieć miejsce w ramach tych trzech form, a także na ich pograniczu. W zależności od kontekstu mogą mieć bardziej lub mniej zinstytucjonalizowaną formę, jednak zawsze obecny jest w nich aspekt edukacji pozaformalnej, dzięki dzieleniu się doświadczeniami podczas wspólnych działań.

PRZYKŁADY DZIAŁAŃ MIĘDZYPOKOLENIOWYCH ŁĄCZĄCYCH OSOBY STARSZE I MAŁE DZIECI

ANZIANI E BAMBINI INSIEME / STARSI I MŁODSI RAZEM [WŁOCHY]

Ten projekt to cała instytucja łącząca dom dzienny oraz dom opieki dla osób starszych ze żłobkiem dla dzieci w wieku 0-3 lat. Obecnie korzysta z niego 39 dzieci oraz 74 seniorów. Centrum powstało w 2009 roku jako odpowiedź na problem zanikających więzi między osobami z tych grup wiekowych oraz coraz mniejszej solidarności społecznej. Do jego realizacji przyczyniła się sytuacja techniczna budynku, w którym do tej pory mieścił się dom opieki dla osób starszych. Wymagał on remontu, a jednocześnie pałaca okazała się potrzeba otworzenia instytucji dla małych dzieci w części miasta, gdzie mieścił się dom seniorów. Przyjęto założenie, że stworzenie instytucji, która będzie przeznaczona dla osób z obu tych grup wiekowych może przynieść dodatkowe korzyści, dzięki kontaktom, których inaczej nigdy by nie nawiązały.

Obecnie centrum stanowi miejsce spotkań dla osób starszych, wolontariuszy, małych dzieci i ich rodzin. Projekt zakłada nie tylko zapewnienie kontaktów dzięki spontanicznie nawiązywanym relacjom i wspólnym zabawom, ale też zorganizowanym wspólnym aktywnościom dla wszystkich korzystających z centrum. Rodzice dzieci uczęszczających do żłobka podkreślają, że nawiązywane przez nie relacje z niektórymi seniorami-rezydentami są tak ważne dla dzieci, iż problemem staje się rozstanie z instytucją, kiedy dziecko kończy 3 lata. „Cieszę się, gdy moja córka przedstawia mnie osobom, których nie znam, a z którymi ona się przyjaźni” - powiedziała podczas wywiadu jedna z mam korzystających z usług centrum. Z kolei pracowniczka centrum podkreśla znaczenie codziennej obecności dzieci dla osób starszych: „To przykład jednej z naszych rezydentek, która trafiła do centrum cierpiąc na depresję. Kontakt z dziećmi dał jej drugie życie i nową energię”.

OD 0 DO 100 - RAZEM / OD 0 DO 100 - SKUPAJ

[SŁOWENIA]

Projekt realizowany jest w domu opieki dla seniorów w Lublanie - uczniowie i uczennice szkoły podstawowej w wieku 7-8 lat odwiedzają dom seniorów i wspólnie, w formie warsztatowej, spędzają czas, gotując, bawiąc się i ucząc nowych gier. Celem projektu było nawiązanie relacji dzieci z osobami starszymi, ale też doświadczenie dobrze spędzonego czasu i stymulowanie kreatywności uczestników. Na te działania Organizacja pozarządowa NOVITA pozyskała grant w ramach programu Komisji Europejskiej „Uczenie się przez całe życie”. „Często okazuje się, że dzieci nie wiedzą czym jest *bycie starym* i co

to oznacza, dzieci mają wiele negatywnych skojarzeń z tym wiekiem - takich jak śmierć, chorowanie, niepełnosprawność, zapominanie” - stwierdza koordynatorka projektu. Spotkania w domu seniorów pozwalają dzieciom nawiązać relacje, które mają niezwykle pozytywny wymiar: „Podobał mi się warsztat, bo jest tu tyle przyjaznych ludzi!” - powiedziała 8-letnia dziewczynka w wywiadzie prowadzonym w ramach badań. Także dla osób starszych kontakt z dziećmi jest czymś bardzo ważnym: „Kiedy przychodzą dzieci, to jest jak święto! Możemy rozmawiać cały tydzień o tym jednym spotkaniu. One przynoszą nową energię do naszego domu”. Dzięki tym spotkaniom, osoby starsze czują się również potrzebne w bardzo praktycznym, zauważalnym wymiarze. Jedna z senierek zauważyła: „Na początku spotkania chłopiec nie potrafił obrać i pokroić owocu, a teraz, dzięki mojej pomocy, wie jak to zrobić i będzie mógł pomagać mamie w kuchni”.

LATAJĄCE BABCIE [POLSKA]

Latające Babcie to grupa senierek, zainicjowana przez uczestniczki warsztatów literackich organizowanych przez Stowarzyszenie „Ja Kobieta”, które zapragnęły kontynuować swoją przygodę ze słowem pisanym. Od tej pory piszą bajki i wiersze dla dzieci, które zostały opublikowane w dwóch książkach. Swoje utwory opracowują też scenicznie i wystawiają w przedstawieniach dla dzieci, odgrywanych w przedszkolach, domach dziecka i bibliotekach. Latające Babcie są również stałymi bywalczyniami kilku z tych instytucji, m.in. Domu dla Dzieci Chorych w Łodzi, gdzie przebywają dzieci pozbawione rodziny i cierpiące na poważne choroby. Członkinie grupy angażują się

również w różne akcje na rzecz przeciwdziałania przemocy i lokalnej społeczności.

MISIE POCIESZENIA / *THE TRAUMA TEDDIES*

[IRLANDIA]

W ramach realizowanego od 11 lat projektu raz w tygodniu osoby starsze spotykają się z dziećmi ze szkoły podstawowej i wspólnie robią na drutach przytulanki - misie, które trafiają potem do szpitali i karettek pogotowia, gdzie przekazywane są dzieciom korzystającym z pomocy medycznej. Bardzo istotne w tych spotkaniach są nawiązywane relacje - seniorki mówią, że dzieci chętnie z nimi rozmawiają i zadają wiele, często zaskakujących, pytań: „To bardzo ciekawe rozmawiać z dziećmi, dużo się od nich uczę”. Z drugiej strony ważne jest również słuchanie - jedna z seniorek podczas wywiadu wspomniała o sytuacji, w której chłopiec biorący udział w zajęciach powiedział jej o tym, że jest prześladowany w szkole.

PODSUMOWANIE

Powyższe przykłady pokazują jak różnorodne mogą być inicjatywy międzypokoleniowe skierowane do małych dzieci i osób starszych. Mogą być realizowane zarówno na poziomie instytucjonalnym, np. polityki lokalnej, tak jak w przypadku włoskiej miejscowości Piacenza, gdzie postanowiono stymulować kontakty między tymi pokoleniami poprzez stworzenie wspólnej instytucji, jak i inicjowane przez prywatne osoby, jak w przypadku łódzkich Latających Babć. Szczególne pole do działania mają pracownicy instytucji dla małych dzieci, takie

jak żłobki i przedszkola oraz domów i klubów dziennych dla osób starszych. Współpraca na rzecz zbliżenia tych dwóch grup może okazać się bardzo naturalnym elementem funkcjonowania instytucji, niosącym ze sobą wyjątkową wartość - możliwość uczenia się od siebie osób, które w innych warunkach nie miałyby szansy się spotkać.

O PROJEKCIE TOY (TOGETHER OLD AND YOUNG)

Projekt TOY dotyczy międzypokoleniowego uczenia się - dzieci poniżej 9. roku życia i dorosłych powyżej 55. roku życia. W projekcie uczestniczy dziewięć organizacji z siedmiu krajów (Irlandii, Włoch, Holandii, Polski, Portugalii, Słowenii i Hiszpanii). W Polsce za realizację projektu odpowiedzialna jest Fundacja Rozwoju Dzieci im. J. A. Komeńskiego. TOY jest finansowany w ramach programu Unii Europejskiej Grundtvig. Uczenie się przez całe życie.

Potencjał międzypokoleniowego uczenia się, w którym uczestniczą małe dzieci, nie jest dostatecznie wykorzystywany. Uczestnicy projektu są przekonani, że osoby starsze i małe dzieci mogą działać razem, wspólnie się uczyć, lepiej rozumieć i cieszyć się swoją obecnością. TOY wspiera międzypokoleniową naukę poprzez badanie literatury oraz dobrych praktyk, szkolenia dla seniorów, opisywanie przykładów innowacyjnych działań oraz przygotowanie odpowiednich materiałów i narzędzi.

Jeżeli chcieliby Państwo dowiedzieć się więcej
o projekcie TOY, zapraszamy do odwiedzenia strony:

www.toyproject.net

oraz kontaktu:

Barbara Röhrborn
broehrborn@frd.org.pl
tel. 48 22 881 15 80

*Projekt Together Old and Young został zrealizowany
przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej.*

- * *The TOY Project Consortium (2013). Together Old & Young: A Review of the Literature on Intergenerational Learning Involving Young Children and Older People, Leiden: The TOY Project, http://media.wix.com/ugd/cfe827_ebe92251550e426da1f5c3bfb25930e.pdf*
- ** *Kaplan (2002), za: The TOY Project Consortium (2013). Intergenerational Learning Involving Young Children and Older People, Leiden: The TOY Project*
- *** *Combs i Ahmed (1974), za: The TOY Project Consortium (2013). Intergenerational Learning Involving Young Children and Older People, Leiden: The TOY Project..*

Dobre Praktyki z doświadczeń europejskich

IRLANDIA

IF YOU WERE IN MY SHOES

[Gdybyś był mną]

Partycypacyjny projekt wspólnoty lokalnej angażujący dzieci od 5 lat do 86-letnich seniorów.

Dzieci wniosły nową dynamikę, były mniej oporne. Były przyzwyczajone do robienia różnych rzeczy. Wniosły uroczą niewinność i żywość. I mówiły zabawne rzeczy.

KOORDYNATORKA

Jesteśmy dumni, że możemy tworzyć na nowo kobierzec pokoleń. Poszczególne wątki znów się do siebie zbliżają.

PREZES NNRHA

THE TRAUMA TEDDIES

[Misie Pocieszenia]

Dzieci i seniorzy-wolontariusze robią na drutach „misie pocieszenia”, używane do uspokajania dzieci w szpitalach i karetkach pogotowia.

Wiele dzieci się tutaj przeprowadza i nie mieszka w pobliżu swoich dziadków, więc to jest dla nich świetna okazja do nawiązywania relacji ze starszymi osobami.

DYREKTOR SZKOŁY

THE WAY WE WERE

[Tak żyliśmy]

Małe dzieci i starsze osoby wspólnie analizują lokalną historię i dziedzictwo przez badanie przedmiotów z dawnych czasów.

POLSKA

AKADEMIA SUPERBABCI I SUPERDZIADKA

Szkoła babć i dziadków,
w której uczą się o swojej
roli w życiu wnuków
i włączają w wolontariacką
pracę z dziećmi.

*Jesteśmy bardziej pewne
siebie i radosne.*

SENIORKA-WOLONTARIUSZKA

LATAJĄCE BABCIE

Seniorki-wolontariuszki
piszą i wystawiają swoje
bajki i wiersze w insty-
tucjach dla dzieci.

*Najważniejszy jest pierwszy krok,
wyjście z domu. Potem już każdy
znajdzie coś dla siebie. Trzeba
tylko chcieć.*

SENIORKA-WOLONTARIUSZKA

*Spełniamy nasze niespełnione
marzenia. Chciałam być aktorką
i teraz czuję się wspaniale stojąc
na scenie w tej samej roli.*

SENIORKA-WOLONTARIUSZKA

HOLANDIA

READING ALOUD

[Głośne czytanie]

Seniorzy-wolontariusze są aktywni w działaniach podejmowanych przez bibliotekę, mających na celu upowszechnianie zamilowania do czytania wśród dzieci.

Bycie wolontariuszem z dziećmi daje mi mnóstwo przyjemności. Oddaję im tak dużo radości, ile od nich dostaję.

RITA
seniorka-wolontariuszka
74 lata

To coś wyjątkowego, mieć dostęp do domów osób z innych kultur. Często spotykamy się z uprzedzeniami na temat tych osób. Uogólnienia są przełamywane dzięki tym doświadczeniom, ponieważ wiem, że nie miałabym kontaktu z osobami pochodzenia innego niż holenderskie, gdybym nie wykonywała tej pracy.

RENATA
seniorka-wolontariuszka
56 lat

Pełnisz także coś w rodzaju roli dziadka. Dla niemal wszystkich dzieci to jest wspaniałe. Jesteś tam przez godzinę. Jesteś tam dla dzieci. To jest zawsze święto. Możesz też wyznaczać granice.

CARLA
wolontariuszka
65 lat

ALL TOGETHER UNDER ONE ROOF

[Wszyscy pod jednym dachem]

Małe dzieci i starsze osoby z demencją śpiewają razem piosenki w domu spokojnej starości, w którym mieści się również instytucja dla małych dzieci.

NORTH LEIDEN SCHOOL GARDEN

[Szkolny Ogród
w North Leiden]

Seniorzy- wolontariusze
pracują razem z małymi
dziećmi w szkolnym
ogrodzie.

*Kiedy dzieci przychodzą do ogrodu
po raz pierwszy i zanurzają ręce
w ziemi, widzą robaka i krzyczą:
„robak, robak!” Wtedy opowiadamy
im, że robaki są użyteczne
w ogrodzie ponieważ drążą tunele.
Następnym razem, kiedy dzieci
przychodzą, liczą robaki, które
znalazły: „Ja mam dwa robaki,
ty masz tylko jednego...”*

HELEEN

seniorka-wolontariuszka i
koordynatorka
66 lat

*Myślę, że uczę się od dzieci, jak
natura potrafi zaskakiwać, więc
patrzę teraz na wszystko w inny
sposób, z innej perspektywy.*

HELEEN

seniorka-wolontariuszka
i koordynatorka
66 lat

THE DICE: YOUNG MEET OLD

[Kostka: Młodzi
Spotykają Starszych]

5- i 6-latki ze szkoły
podstawowej regularnie
odwiedzają domy opieki
dla osób starszych.

*Na Zachodzie dzieci żyją osobno
od osób starszych. Z dala od
rodziny, nie mają z nimi kontaktu.
To jest sposób na przywrócenie
ich relacji ze starszymi osobami,
nie dziadkami. Dla starszych osób
to jest coś nowego, nowe życie.*

LEILA

koordynatorka

WŁOCHY

TALES FROM THE VILLAGE

[Wiejskie opowieści]

Twórcza odpowiedź na katastrofę trzęsienia ziemi, zainicjowana przez burmistrza zniszczonego miasta. Dzieci i seniorzy tworzą przedstawienie uliczne oraz film o sztuce i życiu w latach 50. w Poggio Pincenze.

Dziadkowie opowiedzieli nam o tym, co się kiedyś robiło. Dziadek Arianny powiedział nam, jak naprawiano naczynia, ponieważ wtedy nic się nie wyrzucało. Nie mieli Play Station! Bawili się innymi rzeczami.

GRUPA 6-7- LATKÓW

ANZIANI E BAMBINI INSIEME

[Osoby starsze i Dzieci Razem]

Międzypokoleniowa instytucja łącząca usługi dla dzieci w wieku 0-3 lat oraz dom opieki dla starszych osób.

NONNI IN BIBLIOTECA

[pol. Dziadkowie w bibliotece]

Seniorzy-wolontariusze organizują szkolną bibliotekę, czytają i omawiają książki z dziećmi.

HORTUS URBIS

[Miejski ogród]

Międzypokoleniowy, edukacyjny ogród miejski jako narzędzie renowacji historycznej przestrzeni oraz uwrażliwienia na problemy środowiska naturalnego.

Dbać o przyszłość oznacza dbać o przyszłość ziemi, środowiska... Dla mnie ogrody są przykładem międzypokoleniowego paktu na rzecz nadziei i przyszłości nowych pokoleń.

MEG

55 lat

seniorka-wolontariuszka

SŁOWENIA

OD 0 DO 100

– SKUPAJ

[Od 0 do 100 - razem]

- 7-8- letni uczniowie szkoły podstawowej realizują twórcze działania razem z seniorami w domu opieki dla osób starszych.

Często doświadczamy niewiedzy dzieci na temat starości, dzieci mają wiele negatywnych skojarzeń z tym słowem, na przykład śmierć, choroba, trzęsące się ręce, emerytura, wózek inwalidzki, zapominanie.

TADEJA

organizatorka warsztatu

UČENJE TABORNIŠKIH VEŠČIN IN IGRANJE STARIH

[Harcerze i starsze osoby razem]

Grupa harcerska odwiedza dom opieki dla seniorów, gdzie dzieci i starsze osoby poznają harcerskie umiejętności i gry.

DREVO GENERACIJ

[Drzewo pokoleń]

Dzieci, rodzice i dziadkowie są zachęceni do wspólnego, twórczego spędzania wolnego czasu w przedszkolu.

Możemy znów być dziecinni, proste rzeczy mogą być znowu przyjemne i robienie czegoś w kółko, jeszcze i jeszcze raz, może być przyjemne.

CHRIS

65 lat

Kiedy jesteś rodzicem, jesteś tak zajęty, że nie masz właściwie czasu spędzać chwil ze swoim dzieckiem. A teraz mamy tę możliwość. To jest największy przywilej w byciu babcią.

DARJA

56 lat

PORTUGALIA

CONHECER-TE

[Poznając ciebie]

Uczniowie szkoły podstawowej wymieniają listy ze starszymi osobami z domu opieki.

Oni są przekonani, że zrobili już wszystko, co mieli do zrobienia w swoim życiu i nie są już nic więcej warci. Musimy walczyć z tym przekonaniem!

LEONOR

koordynator i facylitator

Cristina, moja córka, uświadamia sobie, że są różne etapy życia i że czas płynie bardzo szybko.

LUÍSA

mama 9-letniej uczestniczki

DOS 8 AOS 80 ANOS

[Od lat 8 do 80]

Wspólne spotkania i aktywności organizowane dla dzieci uczęszczających do przedszkola i sąsiadującego z nim domu opieki dla osób starszych.

Chodzi o poznawanie wartości dzielenia się, solidarności, szacunku i akceptacji dla innych. Oba pokolenia zawsze uczą się czegoś i przekazują to innym.

VÂNIA

mama 4-letniego uczestnika

ATIVIDADE FÍSICA INTERGERACIONAL

[Międzypokoleniowe Działania Sportowe]

Wspólne aktywności sportowe dla dzieci z przedszkola i seniorów z sąsiadującego z nim domu opieki.

HISZPANIA

EL CONTE DE LA REGINA /EL CUENTO DE LA REGINA

[Historie Reginy]

Starsze osoby opowiadają dzieciom historie w bibliotece.

EL VOLUNTARIAT I L'ECOLOGISME/ VOLUNTARIADO Y ECOLOGISMO

[Wolontariat i ekologia]

Dzieci i seniorzy-wolontariusze z domu opieki dla osób starszych uczą się wspólnie o ekologii, używając nowoczesnych technologii.

Ludzie w trakcie życia nabywają wiedzę i jest w tym coś pozytywnego, gdy ma się szansę przekazać ją jako część historii młodszemu pokoleniom.

JOSÉ LUIS
senior-wolontariusz
72 lata

OPRACOWANO NA PODSTAWIE:

Partnerzy projektu TOY (2013), Tkamy na nowo kobierzec pokoleń: międzypokoleniowa podróż przez Europę. Leiden: The TOY Project. Projekt TOY – Together Old and Young został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej.

Seniorzy dla najmłodszych

ANNA SIDORUK

W ciągu ostatnich kilkunastu lat gwałtownie zmienia się struktura demograficzna Polski - w populacji ogółem zmniejsza się liczba narodzin zaś zwiększa liczba osób starszych wchodzących w wiek emerytalny. Zmiany cywilizacyjne, w tym lepsze warunki bytowe i rozwój medycyny, powodują wydłużanie się średniej długości życia, co przekłada się na gwałtowny proces starzenia się ludności Polski.

Proces przechodzenia od aktywnego życia zawodowego do statusu emeryta/emerytki jest dla większości osób bardzo trudny. Szczególne trudności pojawiają się w obszarze zagospodarowania czasu i zaplanowania swojej aktywności odpowiednio do posiadanych kompetencji, zainteresowań i możliwości psychofizycznych. Do tego dochodzi problem stereotypowego oceniania ludzi starszych jako osób biernych, wymagających pomocy, wycofujących się z życia społecznego.

Młodsze pokolenia często nie dostrzegają potencjału senierek i seniorów - nie doceniają ich wiedzy, doświadczenia i umiejętności.

Brakuje ponadto skutecznych kanałów komunikacyjnych pomagających w łączeniu doświadczeń i kompetencji seniorów z potrzebami lokalnych organizacji czy instytucji - ludzie starsi nie wiedzą w jakie działania mogliby się włączyć. Za mało też rozpropagowana jest idea wolontariatu seniorów, jako pożytecznej - dla obu stron - formy spędzania wolnego czasu.

Projekt „Seniorzy dla najmłodszych” jest odpowiedzią na powyższe problemy. Opiera się na dotychczasowych doświadczeniach programów Fundacji Komeńskiego realizowanych na terenach wiejskich, które pokazują, że istnieją obszary, w których potencjał seniorów nie jest w pełni wykorzystywany. Jednym z takich obszarów jest angażowanie seniorów w działania na rzecz małych dzieci.

Celem projektu było wypracowanie modelu włączenia seniorów w lokalną ofertę opiekuńczo-edukacyjno-kulturalną dla małych dzieci.

Do współpracy przy realizacji projektu zaprosiliśmy cztery gminy - trzy wiejskie i jedną miejską: Cekcyn (woj. kujawsko-pomorskie), Cieszanów (woj. podkarpackie), Głuchów (woj. łódzkie) i Piecki (woj. warmińsko-mazurskie). Projekt trwał od czerwca do grudnia 2013 roku.

W ramach projektu przygotowaliśmy seniorów i seniorki do włączania się - jako wolontariusze i wolontariuszki - w gminną ofertę dla małych dzieci oraz pomogliśmy im w wypracowaniu osobistych ścieżek rozwoju oraz planu działań dla dzieci we współpracy z lokalnymi instytucjami edukacyjnymi

i kulturalnymi. W projekcie uczestniczyło łącznie 60 senierek i czwórka seniorów (z czego 37 osób w wieku powyżej 60 lat), którzy prowadzili różnego typu zajęcia dla ponad 1600 dzieci.

W realizacji projektu wsparło nas Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, współfinansując go w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013 - II edycja.

ETAPY PROJEKTU

„SENIORZY DLA NAJMŁODSZYCH”

Każda gmina wyznaczyła swoje przedstawicielki, odpowiedzialne za realizację projektu na terenie gminy oraz za kontakt z Fundacją Komeńskiego. Ich zadaniem była m.in. promocja projektu, rekrutacja seniorów-wolontariuszy, nawiązanie kontaktów z organizacjami i instytucjami prowadzącymi działania na rzecz dzieci, pomoc w przygotowaniu seminariów, szkoleń i spotkań z doradcą personalnym oraz stworzenie lokalnej sieci współpracy pomiędzy seniorkami i seniorami a instytucjami działającymi na rzecz dzieci.

SEMINARIA OTWIERAJĄCE

W każdej gminie zorganizowane zostały seminaria otwierające projekt. Uczestniczyli w nich seniorzy i seniorki zainteresowani udziałem w projekcie, a także przedstawiciele lokalnych organizacji oraz instytucji działających na rzecz małych dzieci (przedszkola, szkoły, świetlice, biblioteki, domy kultury). Łącznie wzięło w nich udział ponad 120 osób.

Seminaria miały charakter informacyjny oraz miały na celu przygotowanie sieci wymiany informacji pomiędzy organizacjami i instytucjami a uczestnikami i uczestniczkami projektu. Były okazją do wzajemnego poznania się, nawiązania kontaktów oraz porozmawiania o potrzebach i oczekiwaniach obu stron.

SZKOLENIA

Na potrzeby projektu zespół trenerski Fundacji Komeńskiego przygotował nowy 50-godzinny moduł szkoleniowy wraz z materiałami edukacyjnymi. Szkolenie miało za zadanie „wyposażyć” seniorów i seniorek w kompetencje pozwalające na podjęcie działań wolontariackich w placówkach opiekuńczo-edukacyjnych dla małych dzieci. Szkolenie zawiera wszystkie komponenty tematyczne wymagane do pełnienia roli wolontariuszy, zgodnie z wymogami Ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zakresu programów szkoleń dla opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym, wolontariusza oraz dziennego opiekuna).

W każdej gminie odbyły się trzy szkolenia (dwa dwudniowe i jedno jednodniowe). Seniorzy i seniorki poznali różne zabawy i metody stymulujące rozwój dziecka, sposoby radzenia sobie w trudnych sytuacjach i zasady bezpieczeństwa. Po szkoleniu otrzymali certyfikat wolontariusza/wolontariuszki w żłobkach i klubach dziecięcych.

Z RAPORTU EWALUACYJNEGO

Odpowiedzi trenerów pytanym o to co uważają za wartość dodaną szkoleń:

- *Zapał i chęć uczestniczenia w zajęciach dla dzieci.*
- *Niesamowita energia uczestniczek, otwartość i śmiałość wypowiedzania się. Duża potrzeba ruchu.*
- *Chociaż uczestnicy mieszkają w tej samej wsi mają mało osobistych kontaktów. Szkolenie pozwoliło im odświeżyć te kontakty.*
- *Refleksje uczestniczek nad proponowanym podejściem do dziecka. Bardzo im odpowiadało podejście podmiotowe, uznanie dziecka za osobę, która posiada zasoby do radzenia sobie w różnych sytuacjach.*

DORADZTWO PERSONALNE

Po zakończeniu szkoleń seniorzy i seniorki wzięli udział w spotkaniach doradczych. Odbywały się one indywidualnie lub w większym gronie, w zależności od potrzeb uczestników i uczestniczek. Spotkania z doradztwa personalnego miały na celu wzmocnienie senierek i seniorów do działań z dziećmi, obniżenie ich lęku przed nowymi zadaniami oraz zaplanowanie pracy z dziećmi.

Z RAPORTU EWALUACYJNEGO

Uczestniczki i uczestnicy byli bardzo zainteresowani doradztwem, wszyscy skorzystali z możliwości indywidualnego spotkania i rozmowy.

Zakres doradztwa:

- Dużo spraw osobistych: zawistni sąsiedzi
- Opryskliwi młodzi rodzice; bezrobocie i wyjazdy młodych ludzi z dziećmi za granicę; brak informacji o aktywnościach w gminie na rzecz dzieci.
- Jak organizować zajęcia z dziećmi. Niepewność i lęk związane z nową sytuacją.
- Sytuacja osobista (żałoba, relacje z dziećmi, problemy socjalne, przeciążenie obowiązkami, problemy zdrowotne, itp.).
- Jak zorganizować sobie aktywność związaną z wolontariatem - gdzie, z kim, w jakim wymiarze czasowym, co robić w ramach wolontariatu.
- Jak zainicjować pracę, jak zaplanować wykorzystanie pakietu wolontariusza.

PROWADZENIE ZAJĘĆ DLA DZIECI PRZEZ SENIORÓW- WOLONTARIUSZY

Po zakończeniu szkoleń oraz spotkań doradczych uczestnicy rozpoczęli współpracę z lokalnymi instytucjami oraz organizacjami działającymi na rzecz małych dzieci. Nad przebiegiem „wprowadzania” wolontariuszy do placówek czuwały przedstawicielki gminy. Seniorki i seniorzy zostali również wyposażeni w tzw. „pakiet wolontariusza” - różnego rodzaju pomoce dydaktyczne do wykorzystania podczas prowadzenia zajęć z dziećmi.

W Gminie Cekcyn seniorki-wolontariuszki aktywnie wspomagały nauczycielki w Przedszkolu Gminnym w Cekcynie

oraz Oddziale Przedszkolnym przy Szkole Podstawowej w Zielonce, organizowały zajęcia kulinarne w żłobku (wypieki dzieci - pierniczki mieliśmy okazję skosztować podczas seminariów podsumowujących projekt). Zorganizowały również warsztaty plastyczne oraz zajęcia z młodszymi dziećmi w świetlicy wiejskiej w Małym Gacnie, Krzywogóńcu, Ostrowie, spotykały się z dziećmi w Bibliotece Gminnej w Cekcynie oraz filii w Małym Gacnie i Iwcu, uczestniczyły w zajęciach Grupy Zabawowej w Krzywogóńcu i Wysokiej, brały udział w działaniach Gminnego Ośrodka Kultury w Cekcynie

oraz pracowały z dzieckiem niepełnosprawnym (podczas seminarium podsumowującego mieliśmy okazję zobaczyć przepiękne prace chłopca zafascynowanego dinozaurami).

W Gminie Cieszanów seniorki i jeden senior współpracowali z Miejską Biblioteką Publiczną w Cieszanowie, MBP Filia w Dachnowie oraz MBP Filia w Starym Lublińcu. Współpraca polegała na prowadzeniu akcji „Poczytam Ci bajeczkę”. Seniorki chodziły do szkół i przedszkoli, gdzie czytały bajki oraz organizowały dzieciom zajęcia plastyczne i zabawy. Były również nieocenioną pomocą w Grupie Zabawowej w MBP w Cieszanowie – pomagały w jej tworzeniu oraz prowadzeniu.

W Gminie Głuchów seniorki i seniorzy współpracowali z Gminnym Przedszkolem w Głuchowie, żłobkiem, Punktami Przedszkolnymi w Białyninie i w Janisławicach, z Grupą Zabawową w Białyninie, Oddziałem Przedszkolnym przy Szkole Podstawowej w Janisławicach i Świetlicą Środowiskową w Janisławicach. Prowadzili cykle warsztatów o różnej tematyce (wspólne szydełkowanie, robienie na drutach, haftowanie, majsterkowanie, pieczenie ciasteczek, wspólne przygotowywanie posiłków, czytanie bajek, przybliżanie dzieciom dawnych tradycji lokalnych – „andrzejki i katarzynki”, tradycyjne pieczenie chleba czy zabawa w pranie przy użyciu „tary”, ręcznej maglownicy czy żelazka na dusze).

W Gminie Piecki seniorki zaangażowały się w organizację imprez „andrzejkowych”, Dnia św. Mikołaja”, prowadziły zabawy i konkursy dla dzieci w przedszkolu samorządowym w Pieckach, w świetlicy wiejskiej w Macharach, w Starych Kielbonkach, Szklarni, Krzywym Rogu, Szkole Podstawowej w Nawiadach, Szkole Podstawowej w Starych Kielbonkach oraz

Gminnym Ośrodku Sportu i Rekreacji w Pieckach. Prowadziły zabawy dla dzieci w Grupie Zabawowej, pomagały też systematycznie w Dziennym Punkcie Opieki nad dziećmi do lat 3.

SEMINARIA PODSUMOWUJĄCE

Seminaria odbyły się w każdej gminie. Uczestniczyli w nich seniorzy i seniorki oraz przedstawiciele lokalnych organizacji i instytucji działających na rzecz małych dzieci. Seminaria miały na celu prezentację doświadczeń uczestników projektu. Seniorki i seniorzy opowiadali o swoich zajęciach z dziećmi, zaś przedstawiciele instytucji, w których gościli przedstawiali korzyści z takiej współpracy, zarówno dla dzieci, jak i dla instytucji.

Uczestnicy zapoznali się także z działaniami dla dzieci prowadzonymi w pozostałych gminach uczestniczących w projekcie.

Relacja filmowa z przebiegu seminariów podsumowujących została zamieszczona na www.youtube.com na kanale Fundacji Rozwoju Dzieci im. J. A. Komeńskiego pod nazwą KomenskigoFundacja.

EWALUACJA

Zewnętrzna ewaluacja projektu „Seniorzy dla najmłodszych” przeprowadzona została przez Ośrodek Ewaluacji.

Za najważniejsze pozytywy projektu ewaluatorki uznały:

- Działania podejmowane na rzecz seniorów spotykają się z dobrym przyjęciem z ich strony. Można

zaryzykować stwierdzenie, że zostawiają też pozytywne doświadczenia, które zaprocentują w przyszłości.

- Wysoka jakość i ocena szkoleń skierowanych do seniorów. Właściwie dobrana ich tematyka.
- Małe grupy szkoleniowe wpisujące się w najlepsze tradycji szkolenia osób dorosłych.
- Spotkania doradcze realizowane w elastycznej formie w miejscu publicznym lub w domu wolontariusza.
- Poprawne rozpoznanie sytuacji lokalnych instytucji – szerokie spektrum ich działań pozwala każdemu znaleźć miejsce dla siebie.
- Działania projektowe wspierały efekty integrowania osób starszych z jednej gminy, co można uznać za wartość dodaną.

Z RAPORTU EWALUACYJNEGO

Uczestnicy zdecydowanie pozytywnie oceniają efekty projektu. Wśród odniesionych korzyści wymieniali:

- zrobienie czegoś dla siebie, wyjście z domu, bycie z innymi osobami,
- możemy wyjść z domu, dzieci dają nam radość, motywują do pracy,
- przebywanie z dziećmi, chęć przekazania dzieciom czegoś nowego, czegoś co ich zachęci i zafascynuje,
- radość dzieci, ich podziękowanie, wyjście z domu do innych środowisk,
- świadomość bycia potrzebnym, spotkania z innymi ludźmi, dziećmi, wykorzystania własnego potencjału,

- kontakt z najmłodszymi, możliwość przypomnienia sobie dawnych zabaw, wierszyków, piosenek,
- przekazanie umiejętności, które kiedyś były potrzebne, a obecnie są zapomniane,
- przekazanie dzieciom doświadczeń z naszych młodych lat.

***Dobre Praktyki
z doświadczeń polskich***

CEKCYN

woj. kujawsko - pomorskie

WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI:

przedszkole
żłobek

oddział
przedszkolny

biblioteka

świetlice wiejskie

Grupy Zabawowe

gminny ośrodek
kultury

CO ROBIŁY SENIORKI:

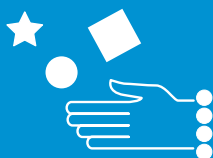
pomoc w zajęciach
przedszkolnych

warsztaty plastyczne

zajęcia kulinarne

spotkania zabawowe
z dziećmi z Grup
Zabawowych,
przedszkola i świetlic

stworzenie
Grupy Zabawowej

zajęcia plastyczne
z dzieckiem
niepełnosprawnym

CYTATY:

KOORDYNATORKA

W całej gamie różnorodnych działań dla małych dzieci prowadzonych w naszej gminie znalazło się miejsce dla seniorów, a korzyścią jest to, że seniorzy wyszli jakby z ukrycia, ośmielili się, nabrali pewności siebie, wiary w swoje możliwości i bardzo chętnie dzielą się swoimi umiejętnościami, swoją wiedzą w różnych instytucjach, nieformalnych grupach i w różnych działaniach prowadzonych w gminie na rzecz dzieci.

FELICYTA KRÓL - PAWELSKA

koordynatorka lokalna projektu
„Seniorzy dla najmłodszych”

15
KOBIET
uczestniczyło
w projekcie

77
różnorodnych
SPOTKAŃ

800
DZIECI

MIEJSCA:

Ciekawość

Ciocia Dana jest super
i takie dobre jabłuszka
nas nauczyła robić.

TRENERKA

*Dla mnie taką widoczną
korzyścią dla gminy jest
powstanie nowej Grupy
Zabawowej w Wysokiej
właśnie siłami senierek.
I z inicjatywy, i we
współdziałaniu z innymi
wolontariuszkami.
Z przyjemnością
obserwowałam jak seniorki
rozkwitły, mogły realizować
same siebie, uczyły się też
wielu nowych rzeczy,
których do tej pory nie
miały okazji lub po prostu
czasu i pretekstu.*

MAGDA KORSAK

trenerka projektu
„Seniorzy dla najmłodszych”

DZIECI

- Ja chcę takie
„Tapki” do domu!
[o pacynkach wykonanych
przez seniorki]

A pani Jadzia
to ma taki miły głos,
jak nam czyta.

*Udział w projekcie dał
mi możliwość miłego
spędzenia czasu, energię
do nowych zadań,
okazję do dzielenia się
z innymi swoją pasją.*

*Najważniejsza była
dla mnie była współpraca
z innymi seniorkami,
planowanie
i wykorzystanie
praktyczne nowych
umiejętności w pracy
świetlicy.*

*Poznałam mieszkanki
naszej gminy, z którymi
do tej pory
nie miałam kontaktu;
dowiedziałam się o różnych
działaniach dla dzieci w
naszej gminie.*

*Od teraz – jak coś będę
robić z dzieckiem, to będę
myśleć o tym, co ono czuje.*

*Poznałam wspaniałą
trenerkę, która przekonała
mnie, że ja też
mogę coś zrobić w wolnym
czasie dla innych.*

SENIORKI

Małe Gacno

Krzywogoniec

Zalesie

Zielonka
Ostrowo

Iwicz

Wysoka

CIESZANÓW

woj. podkarpackie

WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI:

biblioteka

filie
biblioteczne

szkoła
podstawowa

CO ROBIŁY SENIORKI:

pomoc
w organizowaniu
zabawy karnawa-
łowej i szkolnych
świąt

zabawy z dziećmi
w nowopowstałej
Grupie Zabawowej

udział w akcji
„Poczytam Ci
bajeczkę”
(seniorki raz w miesiącu
idą do szkół i przedszkoli,
czytają bajki i bawią się
z dziećmi ze szkół
i przedszkoli)

14
SENIOREK

1
SENIOR

300
DZIECI

CYTATY:

KOORDYNATORKA

*Seniorzy nigdy nie
myśleli, że mogą być
wolontariuszami.
Wolontariusz kojarzy
się nam raczej z osobą
młodą, a myśmy
wyciągnęli do nich rękę.
Fundacja Komeńskiego
zapropozowała, żeby
ich przeszkolić, żeby
byli odważni, odważnie
wkroczyli w świat
małego dziecka. I to się
sprawdziło. Po wstępnych
przeszkoleniach odnaleźli
się już w przedszkolach,
podczas czytania dzieciom
bajki, podczas zajęć w
bajkolandii w bibliotece.*

URSZULA KOPEĆ – ZABORNIA

koordynatorka lokalna projektu
„Seniorzy dla najmłodszych”

MIEJSCA:

Cieszanów

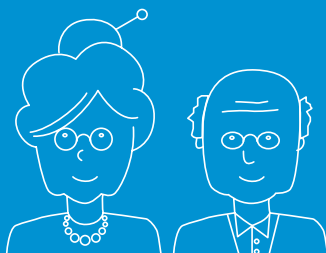
TRENER

Jestem pod wrażeniem olbrzymiej pomysłowości senierek i seniora biorących udział w szkoleniu w Cieszanowie. Wystarczyło, że przedstawiłem pomysł na aktywność, którą można wykonać razem z dziećmi, a od razu rozwijali i wzbogacali moją propozycję. Przykładem może być śpiewanie. Gdy rozmawialiśmy o roli śpiewu, seniorki powiedziały, że muszą przypomnieć sobie piosenki i chcą je wspólnie przećwiczyć. Po chwili zaczęły rozmawiać o tym, żeby nagrać piosenki w studio, bo będzie można je później odtwarzać np. na spotkaniach dla dzieci w przedszkolach lub szkołach. Jestem przekonany, że zajęcia senierek i seniora będą bardzo korzystne dla dzieci.

DOMINIK KMITA

trener projektu
„Seniorzy dla najmłodszych”

To jest odskocznia od codziennych obowiązków, możliwość żeby się wyrwać z domu. Chce mi się czegoś nowego dowiedzieć.

SENIORZY

Będziemy mieli takie zajęcia z dziećmi jak sami żeśmy się kiedyś bawili. Chcemy oderwać dzieci od komputerów.

Dachowo

Stary Lubiniec

Nowy Lubiniec

GŁUCHÓW

woj. łódzkie

WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI:

przedszkole
żłobek

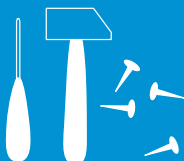
punkty i oddziały
przedszkolne

świecica środowiskowa
Grupy Zabawowe

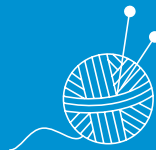
CO ROBIŁY SENIORKI:

czytanie bajek

majsterkowanie

szydełkowanie,
robienie na drutach,
haftowanie,

przybliżanie dawnych
tradycji lokalnych –
„andrzejki”
i „katarzynki”

pieczenie ciasteczek,
wspólne przygotowywanie
posiłków, tradycyjne
pieczenie chleba

zabawa w pranie
przy użyciu „tary”,
ręcznej maglownicy,
żelazka na dusze

CYTATY:

KOORDYNATORKA

Dla mnie najważniejszym efektem projektu jest zmiana świadomości „seniorów”. Do projektu przystąpili ludzie „niewykształceni”. Nie wiedzieli w jaki sposób „bez wykształcenia” mogą być atrakcyjni dla dzieci. Projekt pokazał, że są skarbnicą wiedzy. Nowe umiejętności, które zdobyli podczas szkoleń uświadomiły im, w jaki sposób ich doświadczenie można przenieść na pracę z dziećmi, aby stała się atrakcyjna i efektywna.

AGNIESZKA BURZYŃSKA

koordynatorka lokalna projektu
„Seniorzy dla najmłodszych”

13

SENIOREK

uczestniczyło w projekcie

200

DZIECI

MIEJSCA:

TRENERKA

Te super rzeczy
to zrobiła moja babcia,
ona jest bardzo mądra!

DZIECI

Myślę, że dla senierek bardzo ważne było to, że są razem, mogą się dzielić swoimi doświadczeniami, wrócić wspomnieniami do tego jak sami byli dziećmi - daje im to radość i energię do tego, żeby różne rzeczy robić z dziećmi. Na początku seniorki mówiły: „nie, nie, nie, my nie jesteśmy atrakcyjne dla dzieci, wręcz przeciwnie, przegrywamy na starcie ponieważ ważny jest komputer, ważna jest telewizja i mój wnuczek /moja wnuczka wolą siedzieć przed komputerem niż

pobawić się ze mną”. I nagle okazuje się, że dzieciaki na nie czekają w grupach przedszkolnych, w oddziałach przedszkolnych, w świetlicach bądź w bibliotekach. A ich wnuczki na forum grupy potrafią powiedzieć „te super rzeczy to zrobiła moja babcia, ona jest bardzo mądra!”. Seniorzy zostali dowartościowani, docenieni. Ja myślę, że dla nich to jest ogromnie istotne - i to też było widać na naszych seminariach podsumowujących - jak seniorki poczuły się ważne.

MAŁGORZATA SYNOWIEC

trenerka projektu
„Seniorzy dla najmłodszych”

Głuchów

Białym

Janiszewice

PIECKI

woj. warmińsko - mazurskie

WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI:

przedszkole

gminny ośrodek
sportu i rekreacji

świetlice wiejskie

dzienny punkt opieki
nad dziećmi do lat 3

gminny ośrodek
pomocy społecznej

CO ROBIŁY SENIORKI:

organizowanie
„Dnia św. Mikołaja”

zabawy z dziećmi
w Grupach Zabawowych

prowadzenie
zabaw i konkursów

pomoc w opiece
nad dziećmi

organizowanie imprez
„andrzejkowych”
(wróżby, zabawy przy
muzyce, poczęstunek)

CYTATY:

KOORDYNATORKA

Uważam, że największą korzyścią jaką gminie przyniósł projekt „Seniorzy dla najmłodszych” jest aktywizacja osób starszych, nawiązanie relacji i współpracy między wieloma instytucjami i prywatnymi osobami prowadzącymi działalność na rzecz dzieci. Z relacji uczestniczek projektu wiem, że przede wszystkim im samym przyniósł radość. Jedna z nich wyznała, że dzięki niemu mogła zapomnieć o swoich troskach i poczuć się ważna, dowartościowana, poczuła, że inni potrzebują jej pomocy. Poprzez ten projekt pokazać, że

16
SENIOREK

300
DZIECI

MIEJSCA:

Krzywy Róg

Jestem bardzo szczęśliwa,
że mogłam brać udział w tym projekcie.
Dzięki temu mogłam wyjść z domu
i zapomnieć o swoich troskach.
Cieszę się, że mogę być komuś potrzebna
i że w ogóle ktoś mnie jeszcze docenia!

SENIORKI

*wolontariat nie jest tak
zwaną pracą „za darmo”.
Wolontariat jest czymś z
czego możemy dla siebie
czerpać wiele korzyści:
lepszego samopoczucie,
wzrost poczucia własnej
wartości i nawiązywanie
relacji z innymi.*

TRENERKA

*Dla seniorek projekt
przyniósł wiele korzyści,
osobistych, ale też
związanych z innymi
ludźmi. To, co najczęściej
powtarzały to, że mogły
wyjść z domu, zadbać
o siebie, mówić o sobie,
swoich upodobaniach, ale
też problemach, o tym co
lubią robić i to było dla
nich bardzo cenne.*

*Nie obawiam się
o kontynuację działań
na rzecz dzieci.
Zdecydowaliśmy się
na współpracę, a więc
będziemy działać.
Można na nas
liczyć!*

TERESA NOWACKA

koordynatorka lokalna projektu
„Seniorzy dla najmłodszych”

HALINA WANKOWSKA-MARCZAK

trenerka projektu
„Seniorzy dla najmłodszych”

Piecki

Machory

Stare Kiełbonki
Szklarnia

Nawiady

Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego

Fundacja Komeńskiego powstała w 2003 roku z inicjatywy grupy psychologów, pedagogów i społeczników. Jesteśmy organizacją pozarządową, nie prowadzimy działalności gospodarczej, nasze środki pochodzą z dotacji i darowizn. Od 2005 roku posiadamy status organizacji pożytku publicznego.

NASZA MISJA

Dążymy do zapewnienia możliwie najlepszych warunków rozwoju i równych szans edukacyjnych dzieciom od urodzenia do 10. roku życia. Szczególnie dbamy o dobro dzieci, które mają mniejsze szanse na udany start w dorosłe życie - z małych miejscowości oraz środowisk zaniedbanych kulturowo i ekonomicznie. Naszym priorytetem jest wyrównywanie szans edukacyjnych, a także podnoszenie jakości opieki i edukacji

małych dzieci. Chcemy przyczynić się do ukształtowania nowego pokolenia ludzi twórczych i ciekawych świata, którzy w życiu będą kierowali się zasadami tolerancji i solidarności społecznej.

NASZE DZIAŁANIA

Nasze działania skierowane są do organizacji pozarządowych, przedstawicieli samorządów lokalnych, rodziców i nauczycieli. Działamy na poziomie ogólnopolskim i lokalnym.

Na poziomie ogólnopolskim - za pomocą raportów, badań, konferencji i wydawnictw promujemy potrzeby edukacyjne małych dzieci. Prowadzimy także działania rzecznicze i współpracujemy m. in. z Ministerstwem Edukacji Narodowej, Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Podsekretarzem Stanu ds. społecznych w Kancelarii Prezydenta RP oraz Rzecznikiem Praw Dziecka.

Na poziomie lokalnym - za pomocą szkoleń, programów i konsultacji pomagamy gminom wiejskim i organizacjom pozarządowym we wprowadzaniu i finansowaniu nowoczesnych rozwiązań edukacyjnych dla małych dzieci.

Wszystkie nasze programy prowadzimy we współpracy z samorządami wiejskimi i/lub organizacjami pozarządowymi. Współpracujemy z ponad 250 gminami wiejskimi i 150 organizacjami pozarządowymi z całej Polski.

Dzięki współpracy ze polskimi i światowymi ekspertami w zakresie wczesnej edukacji mamy dostęp do najnowszych osiągnięć pedagogicznych i rozwiązań organizacyjnych, które wykorzystujemy w naszej pracy.

NASZE NAJWIĘKSZE OSIĄGNIĘCIA

- Wprowadzenie alternatywnych - w stosunku do przedszkola - form edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat i doprowadzenie - w koalicji z organizacjami pozarządowymi - do wpisania ich do Ustawy o systemie oświaty. Dotychczas pomogliśmy w powstaniu ponad 350 takich alternatywnych form w gminach wiejskich.
- Zaadaptowanie na polski grunt Grup Zabawowych, innowacyjnej formy edukacyjnej dla dzieci w wieku od pół roku do 4 lat i ich rodziców. Pomogliśmy już w powstaniu ponad 200 Grup Zabawowych terenach wiejskich.
- Wypracowanie modułu szkoleniowego „Gminne strategie edukacji”, w którym najmłodsi obywatele włączani są w działania edukacyjne gminy. Strategie wypracowywane są partycypacyjnie w dialogu społecznym przez przedstawicieli samorządu, organizacji pozarządowych, nauczycieli i rodziców. Dotąd w wypracowaniu strategii pomogliśmy ponad 62 gminom. Wspieramy także społeczności lokalne w monitorowaniu wdrażania tych strategii.
- Zainicjowanie powstania Partnerstwa na Rzecz Edukacji Małych Dzieci (PREMD), ruchu społecznego, zrzeszającego obecnie 132 organizacje pozarządowe z całej Polski. W listopadzie 2013 roku została zawiązana Federacja PREMD.

- Wydanie ponad 30 publikacji poświęconych wczesnej edukacji, w tym pierwszego w Polsce raportu „Małe dziecko w Polsce”, przygotowanego przez zespół ekspertów akademickich i praktyków z organizacji pozarządowych. Na zlecenie UNICEF przygotowaliśmy angielską wersję poradnika „Dobry Start – jak wprowadzać alternatywne formy edukacji przedszkolnej”, który pomaga w upowszechnianiu edukacji przedszkolnej na Bałkanach i w Azji Centralnej.
- W 2009 roku za „Dobry start przedszkolaka” otrzymaliśmy I nagrodę w konkursie ogłoszonym przez Ministerstwo Edukacji Narodowej na najlepszy program wychowania przedszkolnego.
- W 2013 roku otrzymaliśmy od Rzecznika Praw Dziecka Odznakę Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka.

**FUNDACJA ROZWOJU DZIECI
IM. JANA AMOSA KOMENSKIEGO**

KRS: 0000166381
ul. Flory 1/8
00-586 Warszawa
www.frd.org.pl
e-mail: frd@frd.org.pl
tel. [+48] 22 881 15 80
fax [+48] 22 849 30 41

Publikację wydano w ramach projektu „Seniorzy dla najmłodszych”. Projekt współfinansowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013 - II edycja.

WYDAWCA:

Fundacja Rozwoju Dzieci
im. J. A. Komeńskiego

ul. Flory 1/8
00-586 Warszawa
tel.: 22 881 15 80
www.frd.org.pl

Wydanie I
ISBN: 978-83-63499-08-2

Redakcja: Teresa Ogrodzińska
Korekta: Areta Wasilewska
Gregorowicz
Projekt graficzny i skład:
Voilà! Information Design Stucio
www.voila-infographics.com
Zdjęcia: archiwum Fundacji
Komeńskiego
Druk: Drukarnia ARGRAF Sp. z o.o.
ul. Jagiellońska 80, 03-301 Warszawa

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

© Fundacja Rozwoju Dzieci im. J. A.
Komeńskiego, Warszawa 2013

Wszelkie prawa zastrzeżone.
Przedruk lub kopiowanie całości
albo fragmentu książki - z wyjątkiem
cytatów w artykułach i przeglądach
krytycznych - możliwe wyłącznie na
podstawie pisemnej zgody Wydawcy.

